

1,2 m pločio ir 20–70 cm gylio žemėmis užslinkęs griovys. Sampilo R ir V pusėse griovys turėjo 2 ir 1,2 m pločio tarpus – „įėjimus“.

Nuėmus velėną ir pilko miško dirvožemio sluoksnį iki 10 cm gylio, atsidengė pilkapio sampilas, supiltas iš geltono smėlio. Kasant sampilą nieko nerasta, nepastebėta ir degintinių kauliukų. Centrinėje pilkapio dalyje, 105 cm gylyje nuo aukščiausio sampilo taško, pasiektas 10–15 cm storio tamsios žemės su smulkiais degėsiukais – pirminio žemės paviršiaus – sluoksnis. Jis buvo 8–10 cm storio. Jokių perkasimų jame nėra. Išvalius sampilą juosusį griovį, jokių radinių, kapų ar laužaviečių požymių nepastebėta. Griovys siekė apie 60 cm gylį nuo pirminio žemės paviršiaus.

Pilkapynas priskirtinas Rytų Lietuvos pilkapynų grupei ir datuotinas viduriniojo geležies amžiaus pabaiga – vėlyvuojų geležies amžiumi. Pilkapyne ant kvartalinės linijos dar yra vienas aukštas pilkapis. Ta pati kvartalinė linija palietė ir vienintelį pilkapyne pailgąjį pilkapį, esantį prie tirtų pilkapio 6. Dar du pilkapiai iš dalies pažeisti keliuko, esančio į P nuo kvartalinės linijos. Ateityje pilkapyno tyrinėjimus numatoma tęsti.

JASIŪNAI (GELOŽĖ) BARROW CEMETERY

In 2003 in the Jašiūnai (Geložė) barrow cemetery, VU explored two barrows, which by their equipment are datable from the end of the Middle – Late Iron Age.

SANTAKOS PILKAPIAI

Vykintas VAITKEVIČIUS

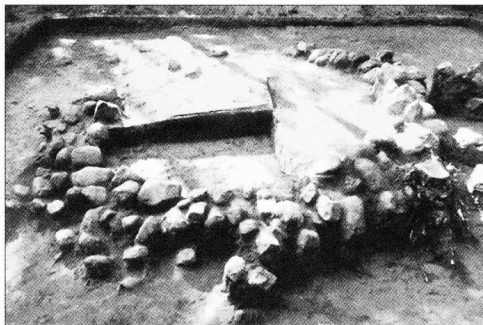
2003 m. LII tėsė kvartalinės linijos žalajam Santakos pilkapių (Vilniaus r., Buivydžių sen.) tyrinėjimus (žr. *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 83–85; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 102–105; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 82–85). Ištirti pilkapiai 5 ir 6 (pagal detalųjį pilkapyno planą – 86 ir 87) buvo centrinėje pilkapyno dalyje, į PV nuo anksčiau tirtų pilkapių 1, 2, 3 ir 4.

Pilkapis 5. Išlikusi sampilo dalis buvo 3,4x5,3 m dydžio, 0,3–0,5 m aukščio. Sampilo PR dalis buvo seniai sunaikinta 3,5 m pločio kvartalinės linijos.

Sampilas piltas iš geltono, vietomis balkšvo arba rusvo smėlio be žvyro ir smulkių angliukų. Pirminis jo aukštis nežinomas, tyrimų metu virš pagrindo siekė 0,4 m. Sam-

pile atsitiktinai rastas lipdytos keramikos lygiu paviršiumi puodo pakraštėlis. Pilkapio pagrindas – pilkšvas su angliukais, vietomis gausiais degėsiiais maišytos žemės sluoksnis, po sampilu aptiktas vidutiniškai 0,45–0,55 m gylyje. Jo storis svyravo nuo 8–9 cm iki 18 cm.

Pilkapio vainikas kompaktiškas, palyginti gerai išlikęs, tik R pusėje suardytas kvartalinės linijos. Įrengiant vainiką virš pagrindo buvo sukrauta viena eilė didesnių, vidutiniškai 27x42x16, 24x33x26 cm dydžio akmenų eilė. Iš viršaus ši eilė ne visiškai tvarkingai buvo apdėta mažesniais, vidutiniškai 10x16x9, 15x22x13 cm dydžio akmenimis. Atstumas tarp vainiko akmenų Š–P kryptimi vidinėje pusėje siekė 3,6 m, R–V – apie 3,2–3,4 m

26 pav. Santakos pilkapis 5 tyrimų metu.

V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 26. Santaka barrow 5 in the course of investigations.

27 pav. Santakos pilkapio 6 sampilas tyrimų metu.

V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 27. Burial mound of Santaka barrow 6 in the course of investigations.

(26 pav.). Į ŠV nuo vainiko aptikta 0,75–0,8 m gylio pilka, vietomis ruda žeme su angliukais užpildyta duobė. Ji skyrė pilkapį 5 (tyrimų numeracija) nuo pilkapio 85 (detaliojo plano numeracija).

Degintinis kapas 1. Duobės dėmė rasta 0,53–0,54 m gylyje nuo sampilo viršaus. Ji buvo apie 0,95 m ilgio (ŠV–PR) ir apie 0,7 m pločio (ŠR–PV). Išilgai dėmės išryškėjo iki

0,3 m ilgio, 3–5 cm skersmens didelių anglių linijos. Atrodo, kad tai buvo sudegusių ar suanglėjusių malkų liekanos. Malkos į kapą pateko kartu su kaulais ir smulkiais angliukais bei pelenais. Kapas buvo įrengtas pilkapio centrinėje dalyje, sampile, greičiausiai jau supylus patį pilkapį; duobės dugnas siekė pagrindo lygį. Taip įrengtų kapų Santakoje jau yra tirta (pvz., pilkapyje 4).

Įvairiose kapo vietose rastos įkapės: geležinė yla ir deformuotas žalvarinis juostinis žiedas. Be to, šalimais didžiosios kaulų koncentracijos aptiktas nedidelis geležies šlako gabalėlis.

Pilkapis 6. Dalis pilkapio sampilo sunaikinta apie 3,5 m pločio kvartalinės linijos. Išlikusi sampilo dalis į ŠV nuo linijos buvo 6,2x7,8 m dydžio, 0,6–1,2 m aukščio. Sampilas supiltas iš tamsiai geltono smėlio. Jo aukštis virš pagrindo siekė 0,7–0,75 m. Viršuje sampilas buvo apmestas vidutiniškai 10x15x10 cm dydžio akmenimis. Ypač daug jų aptikta R ketvirčio ribose. Akmenys koncentravosi kv. FG5–7 ribose, daugiausia 5–20 cm gylyje (27 pav.). Giliau kaip 20 cm akmenų sumažėjo, tačiau kv. FG6, 0,27–0,32 m gylyje ten pat išryškėjo pilkos degėsingos, kaip vėliau paaiškėjo, degintinio kapo duobės kontūras. Pats akmenų išsidėstymas viršuje buvęs chaotiškas, 0,31–0,35 m gylyje pavirto kompaktiškos akmenų konstrukcijos viršutine dalimi. Tarp šių akmenų įvairiose vietose, 9–27 cm gylyje, aptikti 7 lipdytos keramikos puodelio lygiu paviršiumi fragmentai. Dar 2 didelės puodelio šukės rastos nuimant miškožemį virš vainiko akmenų kv. E4, viena – permaišytame kvartalinės linijos viršutiniame sluoksnyje (kv. 17).

Suklijavus puodelio šukes su užrašytais radimo metrikomis (28 pav.) paaiškėjo, jog

puodelis sudužo ar buvo sudaužytas į tris didesnes dalis ir todėl buvo rastas skirtingose vietose. Pagrindinė ir gausiausia puodo šukių koncentracija buvo tarp akmenų virš degintinio kapo; antra puodelio dalis atsidūrė maždaug už 2,5 m į Š nuo minėtos vietos; trečia – kvartalines linijos sunaikintos sampilo dalies srityje.

Peršasi išvada, kad virš degintinio kapo savo laiku buvo sukrauta savotiška akmenų konstrukcija–krūsnis. Jos viršutinėje dalyje, sampilo paviršiaus lygyje ar net antžeminėje dalyje, tarp akmenų buvo pastatytas puodelis. Virš kapo jis galėjo būti pastatytas jau laidotuvių metu arba greit po jų.

Pilkapio pagrindas – pilkšvo smėlio su angliukais, vietomis su gausiais degėsiiais sluoksnis – po sampilu aptiktas vidutiniškai 0,75–0,8 m gylyje. Sluoksnis buvo vidutiniškai 15 cm storio, nors vietomis siekė net 22–25 cm. Pilkapio vainikas išliko palyginti gerai, labiau suardyta tik R jo dalis. P pusėje vainiko akmenys slinko į žemėmis palaipsniui užsipildančią duobę pilkapio pašonėje. Kelios dešimtys akmenų rasti nuslinkę ir į Š nuo pilkapio buvusią duobę. Vainiko konstrukcija analogiška pilkapio 5 vainikui: aukščiau pilkapio pagrindo sukrauta didelių, vidutiniškai 40x55x30 cm dydžio akmenų eilė. Iš viršaus ji buvo gausiai apkrauta vidutiniškai 10x15x10 cm dydžio akmenimis. Vainiko dydis viduje Š–P kryptimi buvo 5,8 m, R–V – 5,5 m.

Degintinis kapas 1. Jo vietą 0–20 cm gylyje žymėjo chaotiška akmenų koncentracija. 0,21–0,29 m ir ypač 0,31–0,35 m gylyje ji pavirto kompaktiška akmenų sankaupa – krūsnies viršutinė dalimi. Kv. F6, 0,27 m gylyje, aptikti paskutiniai du dideli sudužusio puodo fragmentai. Šiame lygyje (0,27–0,32 m) užfiksuotas ir pilko su angliukais užpildo kapo

0 2 cm

28 pav. Santakos pilkapyje 6 rastas puodelis (suklijavus šukes). *V. Vaitkevičiaus nuotr.*

Fig. 28. Cup (after gluing of sherds) found in Santaka barrow 6.

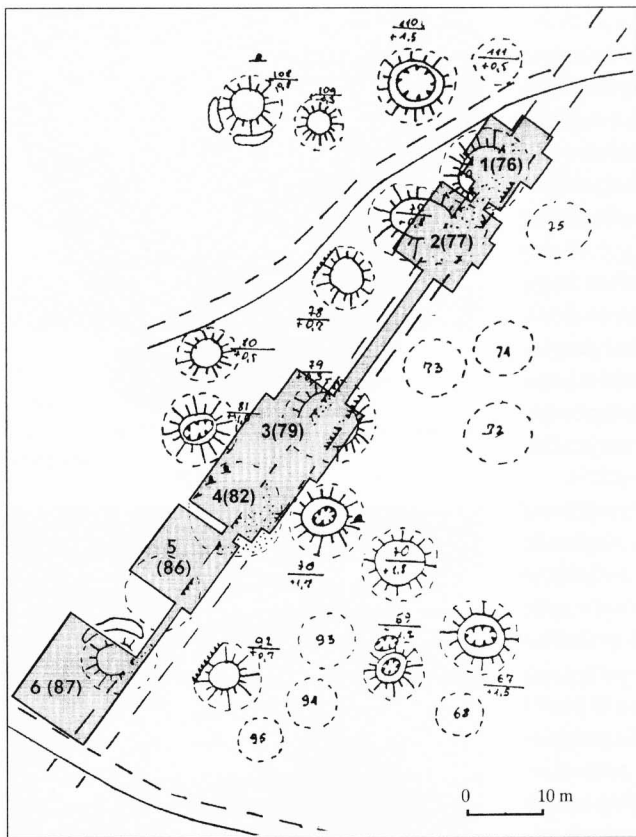
duobės kontūras. Jo ribose aptikti vienas ant kito sukrauti 16x22x15, 18x24x16, 9x17x10, 14x18x8, 16x19x15 cm dydžio granito rieduliukai. Iš viso krūsniai priskirtina ne mažiau kaip 15 akmenų, sukrautų ŠV–PR kryptimi

29 pav. Santakos pilkapis 6 tyrimų metu.

V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 29. Santaka barrow 6 during investigations.

30 pav. Santakos pilkapiai. Detalaus plano fragmentas (1986 m., T. Šidiškis) ir faktinė tyrimų padėtis.

Fig. 30. Barrows of Santaka. Fragment of detailed plan (1986, T. Šidiškis) and actual situation of areas under investigation.

pailgoje (325° – 145°), $0,45$ – $0,55 \times 1,1$ m dydžio duobėje vidutinio statumo šlaiteliais. Kapo įranga priminė Santakoje tirtą pilkapiro 2 kapą 3.

Pirmieji degintinių kaulų trupiniai aptikti $0,6$ – $0,65$ m gylyje, šiek tiek į P nuo krūsnies. $0,7$ – $0,72$ m gylyje čia aptikta didelė kaulų koncentracija, besitęsianti už duobės kontūro tolyn į P. Šioje srityje

$0,81$ m gylyje rasta perdegusi geležinė yla. Sijojant rastas susilydęs žalio stiklo ar emalio karolis. Toliau į P–PV nuo pagrindinės kaulų koncentracijos ir giliau už ją, $1,02$ m gylyje nuo sampilo viršaus, rastas perdegęs geležinis pjautuvas riestu galu.

Pilkapio 5 kape rasta yla ir juostinis žiedas nėra tiksliai datuojamos įkapės. Šio pilkapiro sampile atsitiktinai rastas lipdytos keramikos lygiu paviršiumi fragmentas būdingas I tūkst. pirmajai puisei – viduriui.

Pilkapyje 6 rastas lipdytos keramikos puodelis lygiu paviršiumi būdingas I tūkst. viduriui. Kape rastas pjautuvas datuojamas V a. pabaiگا–VI a. Tokių dirbinių rasta ir Vidurio bei Šiaurės Lietuvos plokštiniuose kapinyuose, pastaraisiais metais – Paduobės–Šaltaliūnės III grupės pilkapyne, pilkapiro 7 degintiniame kape 1 kartu su apsilydžiusiu žalvariniu juostiniu žiedu ir lipdytos keramikos gnaibytu paviršiumi puodelio fragmentu.

2003 m. kvartalinės linijos ardomi Santakos pilkapiai baigti tirti. Iš viso 2000–2003 m. ištirti 6 pilkapiai ir išvalgyta teritorija tarp jų, bendras $518,2$ m² plotas. Visuose pilkapiuose rasta kapų, iš viso 3 griautiniai ir 7 degintiniai, daugiausia 20–40 m. amžiaus moterų kapai. Į LNM perduoti 24

radiniai, į VU MF – visa antropologinė medžiaga.

Tyrinėjimai Santakoje suteikė vertingų duomenų apie V–VI a. Rytų Lietuvos gyventojų laidoseną. Pirkapių tyrimų rezultatai leidžia pasekti praktikuojamos inhumacijos (pvz., laidojamas visas mirusiojo kūnas arba tik galva) ir kremacijos ypatumus (pvz., virš degintinio kapo kraunama akmenų krūsnis arba ne). Unikalus pilkapis 2 (jame rasti 2 griautiniai ir 2 degintiniai kapai) iliustruoja minėtų dviejų ritualinių tradicijų susidūrimą ir sąveiką.

SANTAKA BARROWS

In 2003 LII explored two barrows suffering from destroyal in Santaka (Vilnius district). In barrow 5 a cremation was detected with burial items characteristic of the middle of the 1st millennium, such as iron awl and bronze band ring. In barrow 6 above the cremation a not big pile of stones was heaped where a handmade cup of smooth surface was found. The grave also contained an iron awl, a molten green glass bead and a sickle of bent back end. The latter is datable to the end of the 5th–6th centuries.